

MAHKUMLAR HUQUQLARINING XALQARO HUQUQDAGI
AHAMIYATI. MANDELA QOIDALARI

Ochilov Asliddin Akramovich

*Toshkent davlat yuridik universiteti, Xalqaro huquq va qiyosiy
huquqshunoslik fakulteti 2-kurs talabasi*

ochilovasliddin27@gmail.com

Universitet manzili: Amir Temur ko'chasi 13, 100000, Toshkent

*Doimiy yashash manzili: Samarqand viloyati, Samarqand tumani, Yangijoy
mahallasi, Spitamen 30*

Annotatsiya: *Ushbu maqola orqali yurisprudensiyaning qiziq va ayni paytda dolzarb sohalaridan biri hisoblangan jinoyat ijroiylar sohasi yanayam aniqroq qilib tushuntiradigan bo'lsak, mahkumlarning huquqlari va inson o'laroq ularga berilgan erkinliklarga nisbatan xalqaro hamjamiyatdagi qarashlar va hozirgacha shakllangan huquqiy tizim borasida so'z yuritiladi. Albatta ushbu maqola barobarida Mandela qoidalarini izchil tadqiq etilib soha munozarasiga bir daraja yangilik olib kirish va muhohaza qilish maqsad qilingan.*

Kalit so'zlar: *zamonaviy tadqiqotlar, Bosh Assambleya, tizimli tenglik, yuridik tizim, inson huquqi, mahkumlar huquqi, rehabilitatsiya*

Kirish:

Birlashgan Millatlar Tashkilotining mahbuslar bilan muomala qilish bo'yicha minimal standart qoidalarini 2015-yil 17-dekabrda Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasi tomonidan besh yillik qayta ko'rib chiqish jarayonidan so'ng qabul qilingan. Ular Janubiy Afrikaning sobiq prezidenti Nelson Mandela sharafiga Mandela qoidalarini sifatida tanilgan. Mandela qoidalarini 122 ta "qoida" dan iborat. Hammasi ham qoidalar emas, lekin ba'zilari tizimli tenglik va hibsga olish falsafasi kabi tamoyillardir[1].

Asosiy qism:

Ushbu qoidalar birinchi marta 1955-yil 30-avgustda Jenevada bo‘lib o‘tgan Jinoyatchilikning oldini olish va huquqbuzarlarga munosabat bo‘yicha BMT Kongressida qabul qilingan va Iqtisodiy va Ijtimoiy Kengash tomonidan 1957-yil 31-iyul va 1977-yil 13-maydagi rezolyutsiyalari bilan tasdiqlangan.

1957 yilda Iqtisodiy va Ijtimoiy Kengash tomonidan qabul qilinganidan beri mahbuslar bilan muomala qilishning minimal standart qoidalar (SMR) mahbuslar bilan muomala qilishning umume’tirof etilgan minimal standartlari bo‘lib xizmat qildi. Qonuniy jihatdan majburiy bo‘lmagan tabiatiga qaramay, qoidalar tegishli milliy qonunchilik manbalari hamda qamoqxonada boshqaruvi uchun amaliy qo‘llanma sifatida butun dunyoda muhim ahamiyatga ega. Garchi majburiy kuchga ega bo‘lmasa-da, SMR qamoqxonalarda saqlanayotgan shaxslar bilan muomala qilayotganda xalqaro va ichki qonunchilik bo‘yicha tegishli ko‘rsatmalarni beradi. Standartda tasvirlangan asosiy tamoyil shundan iboratki, hech bir mahbusni “irqi, rangi, jinsi, tili, dini, siyosiy yoki boshqa qarashlari, milliy yoki ijtimoiy kelib chiqishi, mulki, tug‘ilishi yoki boshqa maqomiga ko‘ra kamsitishga yo‘l qo‘yilmaydi”[2].

Hujjatning 1-qismi Umumiy amal qilish qoidalarini o‘z ichiga oladi. Unda mahkumlar bilan muomala qilish va jazoni ijro etish muassasalarini boshqarishda yaxshi amaliyot sifatida qabul qilingan standartlar mavjud. Xususan, u quyidagilar bilan bog‘liq masalalarni qamrab oladi: turar joyning minimal standartlari (12-17-qoidalar); shaxsiy gigiena (18); kiyim-kechak[3] va choyshablar (19 dan 21 gacha); oziq-ovqat (22); mashq qilish (23); tibbiy xizmatlar (24 dan 35 gacha); intizom va jazo (36 dan 46 gacha); cheklash vositalaridan foydalanish (47 dan 49 gacha); shikoyatlar (54 dan 57 gacha); tashqi dunyo bilan aloqa (58 dan 63 gacha); kitoblar mavjudligi (64); din (65 va 66); mahkumlarning mol-mulkini saqlash (67); o‘lim, kasallik, ko‘chirish haqida xabar berish (68 dan 70 gacha); mahkumlarni olib chiqish (73); qamoqxonada xodimlarining sifati va tayyorgarligi (74 dan 82 gacha); va qamoqxonada tekshiruvlari (83 dan 85 gacha).

2-qismda mahkumlarning turli toifalariga, shu jumladan, qamoqqa olinganlarga nisbatan qo‘llaniladigan qoidalar mavjud. Unda bir qator asosiy

tamoyillar mavjud (86-90-qoidalar); mahkumlarni davolash (reabilitatsiya qilish) (91 va 92); tasniflash va individuallashtirish (93 va 94); imtiyozlar (95); ish[4] (96 dan 103 gacha); ta'lim va dam olish (104 va 105); ijtimoiy munosabatlar va keyingi parvarish (106 dan 108 gacha). 2-qism, shuningdek, hibsga olingan yoki sud jarayonini kutayotgan mahbuslar uchun qoidalar (odatda “qamoqqa olish” deb ataladi), fuqarolik mahbuslari uchun qoidalar (mahalliy qonunchilik qarz evaziga qamoqqa olishga ruxsat beradigan mamlakatlar uchun yoki sud qarori bilan boshqa jinoiy bo'lmagan jarayonni o'z ichiga oladi.) va ayblovsiz hibsga olingan yoki hibsga olingan shaxslar uchun qoidalar.

2010 yilda Bosh Assambleya Jinoyatchilikning oldini olish va jinoiy odil sudlov bo'yicha komissiyadan SMRlni qayta ko'rib chiqish bo'yicha ma'lumot almashish uchun ochiq hukumatlararo ekspert guruhini tashkil etishni so'radi, shunday bo'lishi kerak ediki, ular axloq tuzatish sohasidagi ilg'or tajribali yutuqlarni aks ettirishi, ushbu avvalgi qoidalarga kiritilgan har qanday o'zgartirishlar mavjud standartlarning yomonlashishiga olib kelmasligi lozim edi.

2015 yil dekabr oyida Bosh Assambleya “Birlashgan Millatlar Tashkilotining mahbuslar bilan muomala qilishning minimal standart qoidalari (Mandela qoidalari)” deb nomlangan 70/175 rezolyutsiyasini qabul qildi. Atama dunyoda demokratiya va tinchlikparvarlikni targ'ib qilib kelgani uchun 27 yil qamoqda o'tkazgan Nelson Mandela sharafiga qo'yilgan. Shunga ko'ra, Bosh Assambleya qamoqxonalardagi mahbuslar uchun insonparvar sharoitlarni targ'ib qilish, mahkumlar jamiyatning ajralmas bo'lagi ekanligi haqida xabardorlikni oshirish va xalqaro Nelson Mandela kunini (18 iyul) nishonlash ko'lamini kengaytirishga qaror qildi[5].

FOYDALANILGAN MANBALAR:

1. “United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Mandela Rules)” (PDF). United Nations General Assembly. 2015. Retrieved 21 December 2019.
2. McCrie, Robert; Clémot, Annabelle (September 2015). “The Mandela Rules: Will They Impact American Corrections?”. *Corrections Today*. 77 (5): 44–48.

Including on condition of prison uniform and allowance to one's own clothing.

Slavery and servitude are prohibited by Rule 97

3. "UN General Assembly Resolution 65/230". United Nations. 21 December 2010. A/RES/65/230. Retrieved 21 March 2017.

4. "UN General Assembly Resolution 70/175". United Nations. A/RES/70/175. Retrieved 21 March 2017.

5. https://en.wikipedia.org/wiki/Standard_Minimum_Rules_for_the_Treatment_of_Prisoners